

Biroul pentru Instituțiile Democratice și Drepturile Omului

REPUBLICA MOLDOVA

ALEGERI PARLAMENTARE ANTICIPATE

29 iulie 2009

Raportul final al Misiunii de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO

Varșovia
14 octombrie 2009

CUPRINS

I.	SUMAR EXECUTIV	1
II.	INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI	3
III.	CONTEXT.....	3
IV.	CADRUL JURIDIC.....	4
V.	ADMINISTRAREA ALEGERILOR.....	4
VI.	ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR ȘI LISTELE ELECTORALE.....	7
VII.	ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR	8
VIII.	CAMPANIA ELECTORALĂ	9
IX.	MASS-MEDIA	10
	A. CONTEXT	10
	B. CADRUL JURIDIC ȘI DE REGLEMENTARE PENTRU MASS-MEDIA.....	11
	C. CONSTATĂRILE MONITORIZĂRII MIJLOACELOR MASS-MEDIA	11
	D. CONTESTAȚIILE PRIVIND MASS-MEDIA.....	12
X.	CONTESTAȚII.....	13
	A. PROCEDURILE CE ȚIN DE CONTESTAȚII	13
	B. CONTESTAȚIILE DEPUSE LA ORGANELE ELECTORALE	14
	C. HOTĂRĂRILE CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE	14
XI.	PARTICIPAREA FEMEILOR	15
XII.	PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE.....	15
XIII.	OBSERVATORI LOCALI ȘI INTERNAȚIONALI	16
XIV.	OBSERVAREA VOTĂRII ȘI NUMĂRĂRII.....	17
	A. VOTAREA	17
	B. NUMĂRAREA	17
	C. TOTALIZAREA ȘI ANUNȚAREA REZULTATELOR PRELIMINARE.....	18
	D. CONTESTAȚIILE DIN ZIUA ALEGERILOR	19
XV.	RECOMANDĂRI	19
	A. CADRUL JURIDIC	19
	B. ADMINISTRAREA ALEGERILOR	20
	C. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR	20
	D. CAMPANIA ELECTORALĂ	20
	E. PROCEDURILE DIN ZIUA ALEGERILOR.....	21
	F. CONTESTAȚII	21
	G. MASS-MEDIA.....	21
	H. OBSERVAREA ALEGERILOR.....	21
	ANEXĂ: REZULTATELE OFICIALE ALE ALEGERILOR.....	22
	DESPRE OSCE/BIDDO	23

REPUBLICA MOLDOVA
ALEGERI PARLAMENTARE ANTICIPATE
29 iulie 2009

Raportul final al Misiunii de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO¹

I. SUMAR EXECUTIV

Dând curs invitației Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova de a observa alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie, Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE/BIDDO) a dislocat Misiunea de Observare a Alegerilor (MOA) pe data de 26 iunie 2009. MOA OSCE/BIDDO a observat alegerile în vederea evaluării conformității acestora cu angajamentele OSCE și alte standarde privind alegerile democratice, precum și cu legislația națională. În ziua alegerilor OSCE/BIDDO și-a unit eforturile cu delegațiile Adunării Parlamentare a OSCE (AP OSCE), Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentului European (PE) care au format Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA).

Parlamentul ales la 5 aprilie 2009 nu a reușit să aleagă noul președinte de două ori și din acest motiv a fost dizolvat. În rezultat, alegerile parlamentare anticipate au fost anunțate pentru 29 iulie 2009. În general aceste alegeri au fost bine administrate și au permis competiție între partidele politice care au reprezentat o pluralitate de opinii. Deși multe angajamente OSCE au fost respectate, mediul de desfășurare al campaniei a fost afectat în mod negativ de presiune subtilă, intimidare, utilizare abuzivă a resurselor administrative și tendințe preferențiale în reflectarea campaniei în mass-media. Procesul electoral a accentuat necesitatea continuării reformelor democratice pentru a restabili încrederea publică.

Candidații au avut posibilitatea să desfășoare campania electorală în întreaga țară, deși au fost cazuri de întrerupere a întrunirilor opoziției cu alegătorii. În general pe parcursul campaniei electorale nu au fost discutate programele partidelor și probleme de politici. Atmosfera campaniei a fost extrem de polarizată și discursul electoral a fost dominat de acuzări reciproce între partidul de guvernământ și opoziție în privința responsabilității pentru izbucnirea violenței pe parcursul demonstrațiilor de după alegerile din 5 aprilie.

În general mijloacele de informare în masă au depus un efort pentru a raporta despre activitățile de campanie ale tuturor concurenților. Cu regret două posturi de televiziune cu acoperire națională, postul public *Moldova 1* și postul privat *NIT*, nu au oferit o reflectare imparțială și complet echilibrată și au manifestat tratament preferențial pentru Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) în emisiunile lor de știri. Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) nu a întreprins acțiuni ferme în abordarea dezechilibrului în reflectarea campaniei în mass-media și nu și-a exercitat atribuțiile de aplicare a sancțiunilor.

Cadrul juridic a oferit în general o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice. Deși modificările Codului Electoral operate în iunie 2009, cum ar fi micșorarea pragului electoral pentru reprezentarea partidelor în parlament și cerința prezenței minime la urne

---

¹ Acest raport este disponibil în limba de stat și în limba rusă. Cu toate acestea versiunea engleză este singurul document oficial.

pentru declararea alegerilor valabile, au abordat parțial recomandările OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei,² mai sunt necesare îmbunătățiri.

Administrația electorală a activat de o manieră transparentă, partidele politice, mass-media și societatea civilă bucurându-se de acces larg la activitățile acesteia. Comisia Electorală Centrală (CEC) a administrat alegerile în mod profesional, transparent și eficient, în pofida termenelor electorale prescurtate. În unele cazuri consiliile electorale de circumscripție (CC) nu au aplicat instrucțiunile CEC în mod oportun și consistent, oricum nu toate instrucțiunile CEC au fost suficient de detaliate și clare.

Au fost depuse eforturi considerabile pentru îmbunătățirea listelor electorale, care au reprezentat o problemă larg dezbătută pe parcursul alegerilor din 5 aprilie. CEC, cu susținerea comunității internaționale, a încercat să creeze o bază de date centralizată a listelor electorale pentru a permite verificarea înregistrărilor multiple. Cu toate acestea, resursele limitate puse la dispoziția autorităților locale responsabile de compilarea listelor electorale, perioada scurtă de timp și alte neajunsuri tehnice au împiedicat aceste eforturi.

Ziua alegerilor a fost calmă și votarea a fost bine administrată. Observatorii MIOA au evaluat votarea foarte pozitiv, fiind însă remarcate unele deficiențe procedurale. Deși numărarea voturilor a fost la fel evaluată în general pozitiv, unele comisii electorale au întâmpinat dificultăți în perfectarea proceselor-verbale cu privire la rezultate și aproape jumătate din ele nu au afișat procesele-verbale în secțiile de votare pentru a fi analizate de către public, în contradicție cu legislația. Totalizarea rezultatelor la CC a fost în general în regulă; cu toate acestea observatorii MIOA au remarcat că documentația prezentată de către birourile electorale ale secțiilor de votare (BSV) trebuia deseori schimbată din cauza erorilor matematice aparent corecte și în 11 CC a fost dispusă renumărarea ulterioară în câteva secții de votare.

CEC a prezentat rezultatele preliminare pe parcursul nopții alegerilor, publicând peste 98% de rezultate preliminare distribuite după secția de votare pe pagina web a CEC în dimineața de după ziua alegerilor, sporind astfel transparența. Însă, obstrucțiunile cu care s-au confruntat unii observatori internaționali pe parcursul numărării și tratamentul nefavorabil al membrilor unei coaliții de ONG invitate să observe aceste alegeri au subminat transparența.

Procedura referitoare la contestații a fost deschisă și transparentă. CEC a examinat contestațiile în timp oportun, pronunțând decizii bine argumentate. Cu toate acestea, CEC nu s-a pronunțat pe marginea unor contestații, ci a emis în loc scrisori fără forță juridică, refuzând astfel contestatarilor dreptul de atac.

Pe 5 august CEC a transmis rezultatele preliminare la Curtea Constituțională pentru validare, respectând termenul legal. Curtea Constituțională a validat rezultatele pe 14 august, respingând contestațiile unui partid politic care a solicitat renumărarea voturilor și ale altor două partide care au contestat metoda atribuirii mandatelor parlamentare.

---

² A se vedea Opiniile comune ale OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova, Opiniile nr. 357/2005, 413/2006, 455/2007, 484/2008 disponibile la www.osce.org/odihr-elections/13811.html.

II. INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI

Dând curs invitației Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova de a observa alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie, OSCE/BIDDO a dislocat Misiunea de Observare a Alegerilor pe 26 iunie 2009. MOA OSCE/BIDDO a fost condusă de Ambasadorul Boris Frlec și a constatat dintr-o echipă de bază formată din 13 membri, bazată în Chișinău și 20 de observatori pe termen lung (OTL) dislocați în toate regiunile pe întreg teritoriul țării.³

Pentru observarea zilei alegerilor MOA OSCE/BIDDO și-a unit eforturile cu AP OSCE, APCE și PE, în vederea formării Misiunii Internaționale de Observare a Alegerilor. Dl Petros Efthymiou, Șeful Delegației AP OSCE a fost numit Coordonator Special de către Președintele OSCE în exercițiu pentru a conduce misiunea observatorilor pe termen scurt ai OSCE. Dl Mevlüt Cavuşoğlu a condus Delegația APCE și dl Marian-Jean Marinescu a condus Delegația PE.

În ziua alegerilor MIOA a trimis circa 300 de observatori pe termen scurt din 40 de state participante ale OSCE, inclusiv 180 de observatori delegați de statele participante ale OSCE la OSCE/BIDDO, 38 membri ai delegației AP OSCE, 16 de la APCE și 11 de la PE. MIOA a observat votarea în circa 1.000 secții de votare și numărarea voturilor în 108 din numărul total de 1.986 de secții de votare. MIOA a fost de asemenea prezentă în toate 35 CC pentru a observa totalizarea rezultatelor.

OSCE/BIDDO aduce mulțumiri Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Comisiei Electorale Centrale și altor autorități de stat și locale pentru sprijinul lor și cooperare pe parcursul observării. De asemenea OSCE/BIDDO dorește să-și exprime mulțumirea față de Misiunea OSCE în Moldova și alte organizații internaționale și ambasade acreditate în Moldova pentru susținerea lor pe parcursul întregii misiuni.

III. CONTEXT

Alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie au fost alegeri observate pentru a opta oară de OSCE/BIDDO în Republica Moldova.⁴ Acestea au fost declanșate în urma a două încercări eșuate ale parlamentului de a alege noul președinte al țării. Nici unul din cele patru partide care au purces în parlament în rezultatul alegerilor din 5 aprilie⁵ nu a asigurat majoritatea necesară de trei cincimi (61 voturi) pentru alegerea noului șef de stat.⁶ Prin urmare parlamentul a fost dizolvat și pe data de 15 iunie președintele a anunțat alegerile anticipate.⁷

OSCE/BIDDO a conchis că deși alegerile parlamentare din 5 aprilie au respectat multe angajamente ale OSCE și Consiliului Europei „mai sunt necesare îmbunătățiri în continuare pentru a asigura un proces electoral fără intervenții administrative necesare și pentru a

---

³ MOA OSCE/BIDDO a publicat două rapoarte interimare până la ziua alegerilor, care pot fi accesate la www.osce.org/odihr-elections/38671.html.

⁴ Rapoartele misiunilor anterioare de observare a alegerilor OSCE/BIDDO sunt disponibile la www.osce.org/odihr-elections/14498.html.

⁵ La alegerile din 5 aprilie, din 101 de mandate parlamentare partidul de guvernământ PCRM a obținut 60 mandate, Partidul Liberal (PL) 15 mandate, Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM) 15 mandate și Alianța „Moldova noastră” (AMN) 11 mandate.

⁶ Fostul președinte Vladimir Voronin a fost ales pentru al doilea și, conform Constituției, ultimul mandat pe data de 4 aprilie 2005, care ar fi trebuit să expire pe data de 7 aprilie 2009. Cu toate acestea, el a rămas Președinte în exercițiu până pe data de 11 septembrie 2009, când și-a dat demisia.

⁷ Pentru prima dată alegerile au avut loc într-o zi de miercuri. Această zi a fost declarată zi de odihnă în Moldova.

consolida încrederea publică”. Observarea perioadei post-electorale, care a fost umbră de demonstrații relevante, a identificat „alte deficiențe care au pus sub semnul întrebării unele angajamente OSCE, în special nerespectarea unui proces echitabil în examinarea contestațiilor cu privire la iregularitățile și deficiențele raportate în compilarea listelor electorale depuse de către partidele de opoziție”.⁸

Ca și în alegerile anterioare, votarea nu a avut loc pe teritoriul care din 1992 este sub controlul *de facto* al autorităților transnistrene. Alegătorii cu reședința în Transnistria au putut vota în unsprezece secții de votare desemnate special pe malul de vest al râului Nistru.

IV. CADRUL JURIDIC

Cei 101 deputați ai Parlamentului Republicii Moldova sunt aleși în cadrul unei singure circumscripții naționale prin reprezentare proporțională. Alegătorii votează pentru liste de partid închise sau pentru candidați independenți auto-desemnați.

Cadrul juridic privind desfășurarea alegerilor cuprinde Constituția, Codul Electoral, legi organice cu privire la instanțele de judecată, Legea privind partidele politice și Legea cu privire la întruniri, precum și regulamentele și hotărârile CEC. Cadrul juridic oferă în general o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice; cu toate acestea Codul Electoral conține în continuare ambiguități și inconsistențe.⁹ Prevederile Codului care s-au dovedit a fi deosebit de problematice sau nu au fost exacte au inclus cele referitoare la votarea studenților, votarea cu urna mobilă, compilarea listelor electorale și sancțiunile pentru încălcarea Codului. În plus, atribuțiile și obligațiunile diferitor organe responsabile de examinarea contestațiilor și apelurilor nu au fost definite clar, permițând suprapunerea jurisdicțiilor, și au rămas o cauză a confuziilor.

Ultimele modificări ale Codului Electoral din iunie 2009 au abordat doar în parte recomandările făcute anterior de OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția a Consiliului Europei. Pragul electoral pentru reprezentarea partidelor politice în parlament a fost micșorat de la șase la cinci procente¹⁰, iar cerința prezenței minime la urne pentru declararea alegerilor valabile a fost micșorată de la jumătate la o treime din alegătorii înregistrați. Oricum Codul încă mai interzice formarea coalițiilor preelectorale și împiedică ocuparea funcției de deputat de către candidații cu cetățenie multiplă, cu excepția cazului în care aceștia renunță la celelalte cetățenii.

V. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

Alegerile au fost administrate de o administrație electorală de trei nivele compusă din Comisia Electorală Centrală, 35 consilii electorale de circumscripție¹¹ și 1.986 birouri

---

⁸ A se vedea Raportul final al OSCE/BIDDO privind Alegerile Parlamentare din 5 aprilie 2009 la www.osce.org/item/38185.html.

⁹ Opiniile comune ale OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova, *op. cit.*

¹⁰ Pragul electoral de trei procente pentru candidații independenți pentru obținerea unui mandat parlamentar a fost menținut.

¹¹ Fiind constituită din 37 de unități teritorial-administrative, Moldova este împărțită în 37 de circumscripții electorale. Cu toate acestea două CC în Bender și Tiraspol, situate în Transnistria, nu au fost create.

electorale ale secțiilor de votare (BSV).¹² CEC este un organ permanent.¹³ Componenta CC și BSV s-a schimbat în urma alegerilor parlamentare din aprilie pentru a reflecta reprezentarea partidelor politice din parlamentul nou ales. Toate 35 CC create pentru aceste alegeri au avut 11 membri, doi membri fiind numiți de instanțele raionale de judecată, iar ceilalți nouă fiind numiți de partidele politice, proporțional cu reprezentarea lor parlamentară.¹⁴ BSV au fost constituite din șapte, nouă sau unsprezece membri; trei din ei au fost numiți de consiliile locale, iar restul au fost desemnați de către partidele parlamentare.¹⁵ În cazul în care partidele politice nu au putut să numească persoane pentru toate pozițiile din BSV atribuite, consiliile locale au desemnat restul membrilor.¹⁶

După anunțarea alegerilor parlamentare anticipate, parlamentul a adoptat o lege privind aplicarea Articolului 76 alin. 3 al Codului Electoral, care a prevăzut un termen prescurtat pentru desfășurarea alegerilor anticipate. Fiind anunțate cu 44 zile (în loc de 60 zile) înainte de ziua alegerilor, toate termenele electorale au fost reduse cu o pătrime.

CEC a operat de o manieră transparentă și profesională, convocând ședințe regulate de două ori pe săptămână și ședințe adiționale după necesitate. Ședințele CEC, inclusiv agenda, erau anunțate pe pagina web a CEC. Ședințele au fost bine organizate și deschise pentru public, mass-media și observatori. Hotărârile erau publicate printr-un comunicat de presă și pe pagina web, în general pe parcursul a 24 de ore. Majoritatea hotărârilor sensibile din punct de vedere politic au fost adoptate cu 6 voturi contra 3, reprezentanții partidelor de opoziție AMN și PDM votând în majoritatea cazurilor altfel decât restul membrilor CEC. Cu toate acestea, nici un membru al CEC nu a anexat o opinie separată la vreo hotărâre a CEC, inclusiv cea cu privire la rezultatele alegerilor anticipate din 29 iulie. Cu susținerea donatorilor internaționali CEC a creat un sistem de transmitere a rezultatelor preliminare de la CC și publicarea acestora pe pagina web a CEC în noaptea alegerilor. Prelucrarea electronică a datelor a funcționat bine și a permis o publicare rapidă a rezultatelor preliminare.

CEC a organizat instruirea pentru conducerea CC și BSV, care în schimb au instruit membrii BSV, precum și pentru personalul TI din CC. De asemenea CEC a elaborat manuale și materiale video de instruire și spoturi video educative în cooperare cu organizațiile internaționale.

Majoritatea hotărârilor adoptate de CEC în procesul de pregătire a alegerilor parlamentare din 5 aprilie au fost aplicabile pentru alegerile din 29 iulie. Acestea au cuprins hotărârile privind crearea secțiilor de votare din afara țării, asigurarea dreptului de vot pentru alegătorii fără reședință înregistrată sau cu buletine de identitate expirate, pașapoarte internaționale moldovenești expirate pentru votarea în afara țării și aplicarea ștampilei în actele de identitate ale alegătorilor pentru a preveni votarea multiplă. În procesul de pregătire a alegerilor anticipate, CEC a modificat regulamentul cu privire la activitatea BSV, care stipulează că

¹² Numărul total al secțiilor de votare a fost inițial de 1.987; însă votarea nu a avut loc în secția de votare din comuna disputată Corjova. Încăperile au fost blocate în ziua alegerilor de către un grup organizat, alegătorii fiind ulterior îndreptați spre satele vecine Cocieri și Ustia.

¹³ Componenta actuală a CEC a fost numită în 2005 pentru o perioadă de 5 ani și include persoane numite de către PCRM - 2, AMN - 2, PDM - 2 și Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD) - 1 și câte o persoană numită de către Guvern și Președinție.

¹⁴ PCRM - 6, PL - 1, PLDM - 1, AMN - 1.

¹⁵ Într-un BSV format din 11 membri PCRM are 5, PL - 1, PLDM - 1 și AMN - 1 membru; într-un BSV format din 9 membri PCRM are 3, PL - 1, PLDM - 1 și AMN - 1 membru; într-un BSV format din 7 membri PCRM are 3, PL - 1, PLDM - 1 și AMN - 0 membri.

¹⁶ De exemplu, consiliile locale din Găgăuzia au trebuit să suplinească pozițiile membrilor BSV în 63 din 64 BSV în baza listelor de rezervă.

listele electorale suplimentare sunt compilate de secretarul BSV respectiv și fiecare membru al BSV primește o parte a listei electorale, de care se ocupă în mod exclusiv și este semnată de el/ea la sfârșitul votării. Conform CEC aceste măsuri erau menite să îmbunătățească integritatea listelor electorale, să sporească respectarea prevederilor Codului Electoral și să consolideze asumarea responsabilității de către membrii BSV.

De asemenea CEC a adoptat două hotărâri în ziua alegerilor, una privind asigurarea dreptului de vot pentru alegătorii care erau înregistrați pentru votarea în afara țării la o ambasadă sau consulat, dar se aflau în vacanță în Chișinău și nu erau înregistrați la vreo secție de votare din Moldova.¹⁷ Cealaltă hotărâre a extins orarul de votare pentru alegătorii care la orele 21.00 așteptau în rând în fața secțiilor de votare din Bologna și Londra. La fel ca și la alegerile anterioare CEC a oferit alegătorilor cu reședința în Transnistria posibilitatea de a vota în 11 secții de votare speciale de pe malul de vest al râului Nistru, unde ei au fost incluși în listele electorale suplimentare.

Deși majoritatea membrilor din CC și BSV nou alcătuite au avut experiență anterioară în domeniul alegerilor, unele prevederi ale Codului Electoral și hotărârilor CEC nu au fost implementate în mod sistematic și uniform. În unele cazuri BSV nu au aplicat instrucțiunile CEC în mod oportun și consistent; nu toate instrucțiunile CEC au fost suficient de detaliate și clare. Spre exemplu, hotărârea CEC cu privire la procedurile de votare cu urna mobilă nu a fost exactă și a fost adoptată prea târziu, astfel încât nu toate BSV au fost familiarizate cu aceasta în ziua alegerilor. În plus, în pofida cerințelor legale, doar câteva secții de votare vizitate de observatorii MOA OSCE/BIDDO pe parcursul perioadei preelectorale s-au deschis cu 14 zile înainte de alegeri și în majoritatea secțiilor de votare vizitate, listele electorale nu erau afișate.

Dat fiind faptul că alegerile au avut loc vara, a apărut o controversă în privința aranjamentelor de votare a studenților, mulți din care aveau reședință temporară și de aceea au fost înregistrați pentru votare în Chișinău, unde își făceau studiile, dar nu se aflau la locul reședinței permanente în timpul vacanței de vară. Două partide politice, AMN și PL, au solicitat CEC să adopte prevederi speciale pentru facilitarea votării studenților. CEC a decis să nu adopte careva regulamente adiționale. Această hotărâre a fost ulterior menținută de Curtea Supremă de Justiție, care a fost de acord cu CEC că prevederile Codului Electoral sunt suficient de clare în privința procedurii pentru alegătorii cu reședință permanentă și temporară.

Acești alegători au putut a) obține un Certificat pentru drept de vot (CDV) la BSV în care sunt înregistrați pentru votare, ceea ce le-ar fi permis să voteze la orice secție de votare din țară sau b) declara reședința lor actuală la începutul procesului, până la data de 26 iunie.¹⁸ Partidele politice au argumentat că ambele soluții sunt inadecvate și creează obstacole pentru studenți în exercitarea dreptului lor de vot. În plus, studenților, a căror reședință temporară a expirat până la 1 iulie 2009 la sfârșitul anului școlar, ar fi trebuit să li se permită să voteze la locul reședinței lor permanente. Oricum, lipsa unor instrucțiuni clare din partea CEC pentru CC și BSV, aplicarea neuniformă a legislației, precum și cunoașterea limitată a prevederilor în rândul studenților a dus la aceea că unii studenți nu au putut să voteze.

¹⁷ Conform CEC, doar 5 alegători s-au folosit de această oportunitate de vot.

¹⁸ Articolul 39 alin. 2: „Persoanele cu drept de vot care, după ultima participare la alegeri, și-au schimbat locul de ședere sunt în drept, cel târziu cu 45 de zile înainte de următoarele alegeri, să-și declare locul nou de ședere la organul administrării publice locale, pentru a putea fi înscrise în lista de alegători în secția de votare corespunzător locului șederii.” Numărul total de astfel de declarații a fost de 6.761.

VI. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR ȘI LISTELE ELECTORALE

Cetățenii moldoveni care au atins vârsta de 18 ani până în ziua alegerilor au dreptul de a vota, cu excepția celor declarați incapabili printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată și împotriva cărora a fost pronunțată o sentință de privațiune de libertate pentru infracțiuni grave, foarte grave și deosebit de grave. Lista electorală include numele alegătorilor, care au reședință permanentă sau temporară valabilă pe teritoriul unei circumscripții. Listele electorale suplimentare sunt compilate de BSV în ziua alegerilor. Următoarele categorii de alegători au fost incluși în listele electorale suplimentare: a) alegătorii cu adresa înregistrată în circumscripție, ale căror nume nu au fost incluse din greșală în listele electorale de bază; b) alegătorii cu CDV; c) alegătorii fără înregistrare, permanentă sau temporară, care votează la locul ultimei lor înregistrări; d) alegătorii din spitale, instituțiile medicale, centrele de detenție preventivă și închisori; e) alegătorii cu reședința în Transnistria și f) alegătorii care au depus cerere pentru votarea cu urna mobilă. Listele electorale suplimentare au fost utilizate și la secțiile de votare deschise la ambasadele și oficiile consulare ale Republicii Moldova.

Compilarea listelor electorale este un proces extrem de descentralizat, circa 917 conducători ai autorităților locale fiind responsabili pentru conținutul acestor liste. În același timp, CEC cooperează cu Ministerul Dezvoltării Informaționale (MDI) în vederea asigurării evidenței potrivite a alegătorilor. MDI transmite lista persoanelor cu drept de vot la CEC, care la rândul său distribuie datele autorităților locale respective în vederea revizuirii și actualizării. Deși MDI menține Registrul de stat al populației permanent și de asemenea este organul competent să elibereze acte de identitate, el nu are un rol și o responsabilitate clar definită în procesul de înregistrare a alegătorilor.

Pentru aceste alegeri, drept regulă, listele alegătorilor de la alegerile din 5 aprilie au fost utilizate drept bază, incluzând datele relevante din listele suplimentare.¹⁹ În plus MDI a pus la dispoziția CEC informație actualizată cu privire la cetățenii decedați și alegătorii care au împlinit 18 ani sau și-au schimbat reședința după alegerile din 5 aprilie.

În conformitate cu termenele electorale prescurtate, CEC a stabilit termenul limită pentru transmiterea listelor electorale de la autoritățile executive locale la BSV pentru 14 iulie. Începând cu această dată, listele electorale urmau să fie afișate pentru examinare de către public. OTL ai OSCE/BIDDO au raportat că afișarea publică a listelor electorale a avut loc în puține cazuri. Majoritatea erau accesibile doar la cerere în BSV în timpul orelor de lucru. De fapt, alegătorii au avut puține stimulente de a-și verifica înregistrările din listele electorale, întrucât conform Codului Electoral numele omise pot fi adăugate în listele electorale suplimentare la prezentarea unui act de identitate valabil însoțit de o confirmare a reședinței temporare sau permanente pe teritoriul unei circumscripții.

Exactitatea listelor electorale a fost unul din cele mai dezbătute subiecte în timpul alegerilor din 5 aprilie și a fost unul controversat pe parcursul campaniei electorale. Administrația electorală, autoritățile locale, precum și organizațiile neguvernamentale au investit eforturi considerabile în încercările de îmbunătățire a calității listelor electorale. Din cauza

---

¹⁹ OTL ai OSCE/BIDDO au raportat că în procesul de compilare a listelor electorale au fost folosite următoarele surse: listele electorale de bază și suplimentare utilizate la alegerile din 5 aprilie; listele puse la dispoziție de către MDI în aprilie; registrele de stare civilă păstrate în primăria locală; registrele gospodăriilor din sate. În Orhei, judecătoria de sector, care în conformitate cu legislația a păstrat listele electorale după alegerile din 5 aprilie, a refuzat cererea primarului de a oferi acces la listele electorale suplimentare din 5 aprilie.

constrângerilor financiare, CEC nu a putut crea unu registru electoral electronic centralizat, după cum este stipulat în Legea cu privire la Concepția Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri”. CEC a sugerat o soluție provizorie menită să creeze o baza de date națională a listelor electorale. Aceasta a constat în permiterea unei revizuii centralizate a listelor electorale compilate de autoritățile locale în vederea depistării înregistrărilor multiple și altor erori. Inițial CEC a solicitat autorităților locale să prezinte copii electronice ale listelor electorale până pe 6 iulie. Problemele tehnice²⁰ au impus CEC să extindă termenul limită până pe 11 iulie.²¹ În pofida acestei extinderi, baza de date nu a fost completă până la ziua alegerilor.²² Cel puțin 15% de înregistrări nu au avut importantul număr al actului de identitate, necesar pentru depistarea eficientă a înregistrărilor multiple. Trei organizații neguvernamentale au monitorizat compilarea listelor electorale.²³ Constatările acestora au subliniat absența unor proceduri uniforme și omiteri frecvente ale numărului actului de identitate în listele electorale.

Conform CEC, numărul alegătorilor incluși în listele electorale era de 2.708.381, cu circa șase procente mai mare comparativ cu alegerile parlamentare din 5 aprilie.²⁴ Din aceștia, 105.223 alegători au fost incluși în listele electorale suplimentare. Ca și în alegerile anterioare, 33 de secții de votare au fost deschise la ambasadele și oficiile consulare ale Republicii Moldova pentru cetățenii care se află peste hotare. Din 26.439 alegători înregistrați peste hotare, 17.544 au participat la alegeri. În plus, 5.674 alegători din Transnistria au participat la alegeri.

VII. ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR

Pe 12 iulie a fost finalizată înregistrarea candidaților independenți²⁵ și a listelor de partid. În cadrul unui proces incluziv CEC a înregistrat zece partide politice și un candidat independent.²⁶ Înainte de ziua alegerilor două partide politice, Partidul Național Liberal (PNL) și Mișcarea Acțiunea Europeană (MAE), precum și candidatul independent s-au retras din cursă. Conform declarațiilor liderilor PNL, unicul motiv pentru care partidul s-a înregistrat inițial a fost evitarea dizolvării partidului.²⁷ Atât PNL, cât și MAE s-au retras în favoarea partidelor de opoziție.

²⁰ Problemele au fost cauzate parțial de însăși CEC. După un șir de instruiți organizate de membrii CEC pentru reprezentanții autorităților locale în perioada 16-22 iunie, când participanții au fost instruiți cum să folosească fișierul model MS EXCEL pentru compilarea listelor electorale, CEC a decis să schimbe formatul fișierului în MS Word la începutul lui iulie.

²¹ Hotărârea nr. 2713 din 8 iulie 2009.

²² Până pe data de 27 iulie, listele electorale din 83 secții de votare încă nu erau prelucrate. În total, în baza de date au fost incluse circa 2,4 milioane de nume.

²³ Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM), Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM) și Alianța INFONET. Raportul IDOM poate fi accesat la www.idom.md/files/admin/IDOM%20Final%20Report%20Electoral%20Lists%20ENGL.pdf.

²⁴ Conform CEC, numărul alegătorilor înregistrați în listele electorale de bază în alegerile parlamentare din 5 aprilie a fost de 2.564.710.

²⁵ Candidații independenți au fost obligați să prezinte cel puțin 2.000 și cel mult 2.500 de semnături valabile ale susținătorilor pentru a putea fi înregistrați.

²⁶ Documentația incompletă a dus la refuzul CEC de a înregistra alți doi candidați independenți.

²⁷ Legea privind partidele politice (Articolul 22) stipulează că Ministerul Justiției va înainta o acțiune în instanța de judecată prin care va cere dizolvarea partidului politic dacă partidul nu a participat în două campanii electorale consecutive .

Buletinul a inclus opt concurenți în ordinea înregistrării lor la CEC:²⁸ PCRM, PPCD, AMN, PL, PLDM, PDM, PSD (Partidul Social Democrat) și PEMAVE (Alianța Verde).

VIII. CAMPANIA ELECTORALĂ

Partidele politice și candidații independenți au avut dreptul să înceapă campania electorală imediat după înregistrarea la CEC. Începutul a fost unul încet, dar campania a luat amploare odată cu apropierea zilei alegerilor și au avut loc câteva întruniri electorale, însă la scară redusă. Deși partidele au recurs la agitația de la ușă la ușă și plasarea afișelor, câteva partide au folosit și panouri. În general campaniile PPCD și AMN au fost mai puțin observabile, iar cele ale PEMAVE și PSD au fost abia vizibile, conform declarațiilor acestora din cauza lipsei de fonduri.

Atmosfera campaniei a fost una foarte tensionată cu polarizări grave între partidul de guvernământ și opoziție, care au făcut schimb de acuzații în privința izbucnirii violențelor în timpul demonstrațiilor din 7 aprilie.²⁹ La evenimentele electorale din întreaga țară PCRM a arătat filmul „Atac asupra Moldovei”, prezentând partidele politice, cu careva implicare de peste hotare, drept organizatori ai evenimentelor din 7 aprilie. În mod similar, pe parcursul evenimentelor de campanie PLDM, AMN și PL au utilizat materiale video care au prezentat evenimentele drept fiind instigate de PCRM. Unicul partid care a făcut apel deschis la încetarea a ceea ce el a numit „război politic”, chemând oponenții să se implice într-un dialog constructiv, a fost PDM condus de președintele nou ales Marian Lupu, fost lider proeminent al PCRM care a părăsit partidul în iunie 2009.³⁰

Un șir de contestații au fost depuse de partidele de opoziție cu privire la conținutul filmului utilizat de PCRM. În hotărârile sale pe marginea acestor contestații, CEC a decis că nu există probe că filmul a fost produs de PCRM și din acest motiv nu poate fi considerat material electoral. Partidele politice au declarat că au arătat filmele lor respective în „scopuri educaționale”.

Pe parcursul întregii perioade preelectorale a fost remarcată campania electorală negativă. Materialele de campanie deseori conțineau limbaj agresiv și ofensator, menite să defăimeze oponenții politici. Pe 24 iulie Vladimir Voronin, în calitate sa de președinte al PCRM, a descris alegerile anticipate drept o alegere „între dezvoltare și haos, între stabilitate și pogromuri, între demnitate civică și trădare politică.”³¹

MOA OSCE/BIDDO a primit numeroase declarații privind folosirea abuzivă a resurselor administrative pe parcursul campaniei de către diverse partide, unele din acestea au fost verificate. Spre exemplu, MOA OSCE/BIDDO a observat șase cazuri când evenimentele electorale ale PCRM, au avut loc în întreprinderi, cum ar fi Compania de Stat „Calea Ferată din Moldova”, Moldtelecom și Banca de Economii, angajații acestora fiind așteptați să

²⁸ În cazul înregistrării mai multor partide într-o zi, ordinea acestor partide în buletinul de vot se decide prin tragere la sorți, organizată de CEC la sfârșitul zilei date.

²⁹ După alegerile din 5 aprilie în perioada 6-12 aprilie în Chișinău au avut loc demonstrații inițial pașnice ale studenților și tinerilor. Pe 7 aprilie elemente din cadrul demonstrațiilor au inițiat acțiuni de violență și au intrat în clădirile administrației președintelui și parlamentului unde au vandalizat un șir de birouri. Demonstrația a fost dispersată de poliție. Conform informației disponibile, circa 150-200 persoane au fost arestate de poliție în zilele de 7 și 8 aprilie, alte arestări având loc în zilele următoare, inclusiv detenții în universități și arestări ale minorilor. Trei cazuri fatale au fost raportate ca având legătură cu demonstrațiile și detențiile. A se vedea Raportul final al OSC/BIDDO cu privire la alegerile parlamentare.

³⁰ După plecarea lui Marian Lupu, circa 30 membri PCRM au părăsit partidul pentru a se alătura la PDM.
³¹ Adresarea Președintelui PCRM, Vladimir Voronin către alegătorii moldoveni pe 24 iulie 2009, www.ava.md/01-politika/02812-obrashenie-k-narodu-respubliki-moldova-lidera-pkrm.html.

participa.³² Într-un alt caz confirmat, care a avut loc la Nisporeni, persoanele care implementau un program de asistență socială din numele Ministerului Sănătății au distribuit medicamente gratuite, în același timp făcând agitație pentru PCRM. Reabilitarea grădiniței de copii din Iujnoe, Cahul, a fost achitată în bani gheață de către un sponsor anonim în timpul unei întruniri PCRM observate de MOA.

În această atmosferă polarizată de campanie electorală, subiecte substanțiale, cum ar fi criza economică curentă și problemele sociale, nu au fost abordate și în general programele partidelor nu au fost prezentate. De asemenea tensiunile dintre partidul de guvernământ și opoziție a dus la o atmosferă de intimidare, autoritățile utilizând presiune subtilă pentru a controla mediul de desfășurare a campaniei. Mai multe cazuri de intimidare a alegătorilor și candidaților au fost confirmate de MOA OSCE/BIDDO, cum ar fi întreruperea întrunirilor partidelor de opoziție de către provocatori în cel puțin patru localități;³³ un caz în care un susținător al PDM a fost interogat de primar în prezența poliției după ce a plasat un afiș electoral;³⁴ și – similar incidentului din timpul alegerilor din 5 aprilie – un incendiu la intrarea în sediul PL din Orhei.³⁵ În ziua alegerilor, în Edineț, Partidul Liberal a raportat că studenții care erau transportați de către partid la Chișinău pentru votare au fost reținuți de poliție pentru două ore.³⁶ În Ungheni, un microbus închiriat pentru aceleași scopuri a fost deteriorat de persoane necunoscute. Ambele incidente au fost confirmate de observatorii MOA. O trăsătură recurentă a fost pasivitatea aparentă a poliției care observa sau investiga aceste incidente.

În general deficiențele observate pe parcursul campaniei nu au fost pe deplin în conformitate cu paragrafele 5.4 și 7.7 ale Documentului OSCE de la Copenhaga din 1990 care prevede *inter alia* separarea dintre partidele politice și stat și că mediul de desfășurare a campaniei trebuie să fie lipsit de intimidare, în care nici violența, nici intimidarea nu oprește concurenții electorali să-și prezinte liber opiniile sau previne alegătorii de la familiarizarea cu acestea și discutarea lor.

IX. MASS-MEDIA

A. CONTEXT

Deși în Moldova operează un șir de posturi de televiziune, postul public de televiziune *Moldova 1* cu acoperire națională rămâne sursa principală de informare politică în multe regiuni ale țării. Mass-media rămâne vulnerabilă la influență politică, principalii radiodifuzori eșuând să prezinte reportaje critice și investigative care ar oferi electoratului un tablou mai amplu al campaniei și concurenților. În perioada de pregătire a alegerilor, Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei a chemat autoritățile să reînnoiască licența postului privat *Pro TV*, perceput drept una din puținele surse care oferă raportare politică diversificată.³⁷

³² Edineț (8 și 15 iulie), Orhei (7 și 10 iulie), Cahul (4 iulie) și Chișinău (17 iulie).

³³ Bălți, 13 și 16 iulie; Orhei, 11 și 18 iulie. A fost stabilită legătură directă între provocatori și PCRM.

³⁴ Într-un sat din raionul Dondușeni.

³⁵ Poliția a efectuat o anchetă rapidă și, conform declarațiilor, a solicitat procurorului de sector să sisteze cazul „din cauza probelor insuficiente că incendiul a fost cauzat de către o parte terță”.

³⁶ O contestație depusă la CEC pe 29 iulie a fost respinsă din lipsă de probe.

³⁷ Licența postului *Pro TV* a expirat în decembrie 2008 și a fost anunțată pentru tender. În urma îngrijorărilor exprimate de comunitatea internațională, procedura de tender a fost amânată până după alegerile din 5 aprilie, și pe 10 iunie tenderul a fost amânat din nou până după alegerile parlamentare anticipate. A se vedea Raportul Reprezentantului OSCE pentru Libertatea Presei către Consiliul Permanent al OSCE din 2 iulie 2009 disponibil la www.osce.org/documents/rfm/2009/04/38607_en.pdf.

B. CADRUL JURIDIC ȘI DE REGLEMENTARE PENTRU MASS-MEDIA

Codul Electoral, Codul Audiovizualului și Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile în noul Parlament din 29 iulie 2009 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova (Regulamentul CEC cu privire la mass-media), adoptat pe 23 iunie, constituie cadrul juridic pentru reflectarea campaniei în mijloacele de informare în masă.³⁸ Codul Audiovizualului obligă instituțiile mass-media să ofere o reflectare exactă, echilibrată și imparțială a concurenților. Regulamentul CEC cu privire la mass-media adaugă că reflectarea campaniei nu trebuie să violeze principiul egalității concurenților. Codul Electoral interzice tratamentul preferențial al candidaților care ocupă funcții oficiale.³⁹ Regulamentul CEC cu privire la mass-media specifică în continuare că oficialitățile de rang înalt înregistrate în calitate de candidați nu pot fi arătați, nu pot da interviuri și face declarații în domeniul lor de activitate pentru a-i preveni de la obținerea unor avantaje inoportune de la pozițiile lor oficiale. Majoritatea instituțiilor mass-media monitorizate, inclusiv compania publică *Teledifuziunea Moldova* (TRM), au urmat în general aceste prevederi legale.⁴⁰

Codul Electoral obligă radiodifuzorii publici să ofere concurenților electorali oportunitatea de a participa în dezbateri (considerat timp de antenă gratuit), care este stabilit prin lege la 90 minute pe zi, și de a procura cel mult 120 minute de timp de antenă cu plată pe parcursul întregii perioade electorale. Radiodifuzorii privați pot oferi timp de antenă gratuit și cu plată în condiții similare. La fel ca și în timpul alegerilor din 5 aprilie, Regulamentul CEC cu privire la mass-media, prevede expres reflectarea campaniilor electorale în programele de știri.⁴¹

C. CONSTATĂRILE MONITORIZĂRII MIJLOACELOR MASS-MEDIA

Monitorizarea mass-media de către MOA OSCE/BIDDO⁴² a început pe 26 iunie și s-a concentrat pe opt posturi de televiziune, două stații radio și șase ziare.⁴³ Unele organizații locale de asemenea au desfășurat proiecte de monitorizare a mass-media.⁴⁴

³⁸ Regulamentul CEC cu privire la mass-media s-a bazat pe Concepția adoptată de CCA pe 16 iunie.

³⁹ Articolul 47 alin. 4 al Codului Electoral.

⁴⁰ Reflectarea activităților oficiale ale Președintelui Voronin în mass-media publică nu a depășit două procente de reflectare relevantă, atât la *Moldova 1*, cât și la *Radio Moldova*.

⁴¹ Regulamentul CEC cu privire la mass-media, Articolul 19 stipulează „În emisiunile informative și de actualități ale instituțiilor audiovizuale, evenimentele din campania electorală vor fi reflectate”. Pe parcursul campaniilor electorale din 2005 și 2007, evenimentele electorale nu erau reflectate în programele de știri întrucât Articolul 47 alin. 4 al Codului Electoral era interpretat ca limitând reflectarea campaniei în mass-media în mod exclusiv la timp de antenă gratuit și cu plată. Articolul 47 alin.4 prevede că „În perioada desfășurării dezbaterilor electorale, în afara timpului de antenă gratuit, nu se admite difuzarea materialelor publicitare despre activitatea concurenților electorali sau cu participarea acestora și a persoanelor lor de încredere, a reportajelor televizate sau radiofonice de la întâlnirile concurenților electorali cu alegătorii, despre vizitele de lucru ale concurenților din rândul conducătorilor de rang republican sau raional în colectivele de muncă.”

⁴² Monitorizarea media a cuprins analiză cantitativă și calitativă a reflectării, evaluând atât cantitatea de timp și spațiu alocată fiecărui concurent, cât și tonalitatea reflectării. Reflectarea altor subiecți relevanți, cum ar Guvernul și Președintele, au fost de asemenea analizate.

⁴³ Instituțiile media au inclus următoarele: *Moldova 1* (radiodifuzorul public), *Prime TV*, *NIT TV* (posturi de televiziune cu acoperire națională), *EU TV*, *N4*, *Pro TV Chișinău*, *TV 7* (posturi de televiziune cu acoperire limitată în afara Chișinăului), *Radio Moldova* (radiodifuzor public), *Vocea Basarabiei* (post radio); *Flux*, *Jurnal de Chișinău*, *Moldova Suverană*, *Timpul*, *Komsomolskaya Pravda*, *Nezavisimaya Moldova* (ziare).

⁴⁴ Proiecte de monitorizare media au fost desfășurate de organizațiile membre ale „Coalitiei 2009”, Centrul Independent de Jurnalism (CIJ) și Asociația Presei Electronice (APEL).

Deși majoritatea instituțiilor mass-media monitorizate au depus un efort pentru a raporta activitățile tuturor concurenților în programele lor de știri, au fost remarcate diferențe vizibile, atât în ceea ce ține de cantitate, cât și de calitate. Postul public de televiziune *Moldova 1* nu a oferit o reflectare imparțială și complet echilibrată în programele sale de știri. El a dedicat ce mai mare parte a știrilor relevante activității PCRМ, acumulând 21% de informație predominant pozitiv și neutră. PLDM a urmat cu 13% și PL cu 9%.⁴⁵ Reflectarea AMN, PDM, PL și PLDM a fost în mare parte neutră sau negativă. În mod similar, *Radio Moldova*, instituție a TRM, în programele sale de știri de asemenea a manifestat tratament preferențial pentru PCRМ, atât în privința cantității, cât și a tonalității, cu 22% de reflectare în mare parte neutră și pozitivă. Restul partidelor au obținut mai puțin de 22% de reflectare fiecare, majoritatea în tonalități neutre.

Postul privat cu acoperire națională *NIT* în programele sale de știri a arătat preferințe clare în favoarea PCRМ, care a beneficiat de 36% de reflectare relevantă, în tonalități exclusiv neutre și pozitive. Un șir de reportaje despre PCRМ au fost de natură promoțională, ceea ce contravine cerinței de imparțialitate stipulată în Regulamentul CEC cu privire la mass-media și Codul Audiovizualului. Volumul de timp acordat celorlalți concurenți a fost considerabil mai mic și majoritatea partidelor au fost reflectate în tonalități negative cu utilizare frecventă a unui limbaj de discreditare (AMN, PDM, PL, PLDM).⁴⁶ *Prime TV*, al treilea post cu acoperire națională, a decis să nu reflecte campania electorală deloc.

Din posturile care nu au acoperire națională, postul privat *N4* a demonstrat preferințe pentru PCRМ. *EU TV* a oferit știri mai echilibrate. Oricum, decizia *EU TV* de a evita reflectarea PLDM și AMN, drept răspuns la refuzul acestora de a participa în dezbaterile desfășurate pe acest post, nu a fost în conformitate cu obligația de a trata concurenții în mod echitabil. *Pro TV* și *TV 7*, posturi cu acoperire geografică limitată, au oferit spectatorilor o reflectare mai echilibrată a campaniei.

În afara știrilor, instituțiile mass-media publice au respectat cerințele legale referitoare la spoturile cu plată și alocarea timpului de antenă gratuit pe parcursul dezbaterilor. Deși aproape toate instituțiile private, inclusiv un șir de posturi locale, au început dezbaterile după finalizarea înregistrării candidaților pe 12 iulie, CEC a obligat TRM să înceapă organizarea dezbaterilor deja pe data de 8 iulie.⁴⁷ Toți concurenții s-au folosit de dreptul lor de a procura spoturi la televiziunea publică.⁴⁸

Deși ziarele din Moldova au o circulație redusă și din acest motiv un impact limitat, acestea au oferit cititorilor opinii diferite. Fostele ziare statale, *Moldova Suverană* și *Nezavisimaya Moldova*, au promovat în mod clar partidul de guvernare. Spre deosebire de acestea, *Timpul* și *Jurnal de Chișinău*, au expus abordări critice față de autorități și PCRМ. *Komsomolskaya Pravda*, ziar cu cea mai mare circulație, nu a dedicat mult conținut informației referitoare la alegeri.

D. CONTESTAȚIILE PRIVIND MASS-MEDIA

CEC a recepționat și examinat un număr mare de contestații cu privire la mass-media. Majoritatea cazurilor s-au referit la eșecul diferitor radiodifuzori de a respecta dreptul la

⁴⁵ AMN – 7%, PPCD – 6%, PDM și PSD – respectiv 5%, PEMAVE – 1%.

⁴⁶ PLDM a obținut 10 procente. Ceilalți concurenți au obținut mai puțin de 8% fiecare.

⁴⁷ Doi concurenți electorali, PEMAVE și MAE, înregistrați după lansarea dezbaterilor televizate (pe 9 iulie), au fost compensați cu timp de antenă gratuit la televiziunea și radioul public.

⁴⁸ Postul public *Moldova 1* a oferit spoturi electorale cu plată la prețul de 480 euro pe minut, cea mai mare rată printre radiodifuzori.

replică și la spoturile televizate care nu au corespuns cerințelor tehnice prevăzute în Regulamentul CEC cu privire la mass-media⁴⁹ sau „au încălcat normele etice.”⁵⁰

Conform prevederilor Codului Audiovizualului, Consiliul Coordonator al Audiovizualului este autoritatea competentă să asigure *inter alia* că „mijloacele de informare în masă reflectă alegerile într-o manieră exactă, echilibrată și imparțială” și să impună sancțiuni, după necesitate. Cu toate acestea, obligațiunile CCA conform Codului Audiovizualului au fost estompate de Regulamentul CEC cu privire la mass-media, care prevede că litigiile referitoare la mass-media vor fi soluționate de instanțele de judecată. În lumina acestor ambiguități în cadrul de reglementare, CCA a optat să nu întreprindă careva acțiuni pe marginea contestațiilor referitoare la mass-media transmise de CEC⁵¹ sau a referit concurenței către instanțele de judecată.

CCA a abordat o poziție pasivă și nu a reușit să-și justifice responsabilitățile. Pe parcursul campaniei, CCA doar a publicat două comunicate de presă și a adoptat o hotărâre de natură generală și consultativă, amintind radiodifuzorii despre obligațiunile lor legale.

Unicul caz în care CCA a intervenit în mod proactiv în timpul perioadei preelectorale a implicat postul local *TV2 Comrat*, proprietarul căruia este reprezentantul PLDM în CC Găgăuzia. CCA a depus o contestație la Curtea de Apel din Comrat împotriva legalității licenței pentru radiodifuzare a postului *TV2 Comrat* eliberată de autoritățile din Găgăuzia.⁵² CCA a argumentat că doar autoritățile centrale sunt împuternicite să elibereze licențe de radiodifuzare în Moldova.

X. CONTESTAȚII

A. PROCEDURILE CE ȚIN DE CONTESTAȚII

Procedurile de examinare a contestațiilor referitoare la alegeri sunt expuse în Codul Electoral și regulamentele CEC. Fiecare alegător sau concurent electoral are dreptul să conteste acțiuni, inacțiuni sau hotărâri ale comisiilor electorale de toate nivelele. Atacarea acțiunilor, inacțiunilor sau hotărârilor organelor electorale trebuie depuse la organul electoral ierarhic superior sau instanța de judecată în termen de trei zile de la data săvârșirii acțiunii sau adoptării hotărârii contestate.

⁴⁹ Conform Articolului 47 alin. 5 al Codului Electoral fiecare material publicitar trebuie să includă denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit. Articolul 24 al Regulamentul CEC cu privire la mass-media prevede că termenul „arhivă” să fie utilizat atunci când sunt utilizate materiale video sau audio din arhivă. Articolul 36, care a fost abrogat de către Curtea Supremă de Justiție în timpul campaniei electorale, a interzis inițial să fie arătate clădiri administrative, personalități străine sau istorice și să combine culori sau sunete care are evoca simboluri naționale. Conform Articolului 25 al Regulamentului CEC cu privire la mass-media materialele electorale trebuie să conțină nota „achitat din fondul electoral”.

⁵⁰ Articolul 47 alin. 1 al Codului electoral interzice materialele electorale care încalcă ordinea publică sau normele etice. Nu există o definiție a termenului „etic” și OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția a Consiliului Europei au criticat anterior aceste prevederi ca fiind prea largi, încât ar putea viola libertatea opiniei și a exprimării. A se vedea Opinia comună cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova, No. 357/2005, *op. cit.*

⁵¹ În cel puțin cinci cazuri, din care patru s-au referit la activitatea de difuzare a postului *NIT TV* și unul la *EU TV*, CEC a transmis contestațiile la CCA.

⁵² Autoritățile din Găgăuzia au eliberat licența pentru radiodifuzare în 2002 și au reînnoit-o pe 17 iunie 2009.

Lipsa unor reguli și instrucțiuni procedurale clar definite referitoare la examinarea contestațiilor și apelurilor de către comisiile electorale, precum și faptul că prevederile Codului Electoral oferă contestatarului alegerea de a depune o contestație la organul electoral sau instanța de judecată, au creat potențial pentru conflicte de jurisdicție.

B. CONTESTAȚIILE DEPUSE LA ORGANELE ELECTORALE

Pe parcursul perioadei electorale CEC a examinat 110 contestații și a pronunțat 71 hotărâri. CEC și-a îndeplinit obligațiunile de examinare și adjudecare a contestațiilor în timp oportun. Hotărârile CEC pe marginea contestațiilor au fost bine argumentate și s-au bazat pe prevederi legale relevante. Cu toate acestea procesul referitor la contestații a fost împiedicat de lipsa unor reguli procedurale și lipsa autorității CEC de a impune sancțiuni pentru încălcarea Codului Electoral. CEC poate doar să avertizeze sau să recomande ca unui partid să i se anuleze înregistrarea.⁵³

CEC a menținut un registru actualizat regulat al contestațiilor și hotărârile sale au fost în general publicate pe pagina web în decurs de 24 ore de la pronunțare. La fel ca și pe parcursul alegerilor din 5 aprilie, CEC a continuat să răspundă la numeroase contestații prin scrisoare în loc de a pronunța o hotărâre, astfel refuzând contestatarului dreptul la audiere și posibilitatea de atac.⁵⁴

Poziția CEC față de contestațiile legate de desfășurarea campaniei cu încălcarea normelor etice și defăimarea nu a fost una consistentă. Într-un caz CEC a acceptat contestația referitoare la conținutul defăimător al pliantului tipărit de Partidul Liberal și a decis interzicerea distribuției acestuia pe viitor. În alte 14 contestații privind desfășurarea campaniei cu încălcarea normelor etice, CEC a referit contestatarii la instanțele de judecată, făcând trimitere la Articolul 16 al Codului Civil.

CEC a referit câteva cazuri la instituțiile relevante pentru investigare. Cinci contestații au fost referite la CCA pentru aplicarea sancțiunilor față de mass-media. Un caz a fost referit la Ministerul Finanțelor, la poliție și șapte la Procuratura Generală pentru investigare. Două din cazurile transmise la Procuratura Generală erau legate de material electoral falsificat, originea căruia nu a putut fi stabilită.

CC au recepționat circa 300 de contestații referitoare în mare parte la distrugerea posterelor și afișelor, cazuri de folosire abuzivă a resurselor administrative, intervenția autorităților locale în campania electorală și întreruperea întrunirilor de provocatori sau poliție. În adjudecarea contestațiilor au fost multe cazuri când CC nu au reușit să respecte procedurile legale, să respecte termenele și să adopte decizii care nu sunt în deplină conformitate cu Codul Electoral și regulamentele CEC.

C. HOTĂRĂRILE CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE

Hotărârile Curții de Apel Chișinău pot fi atacate la Curtea Supremă de Justiție, care a examinat 31 de apeluri pe marginea a 41 de hotărâri pe parcursul perioadei electorale. Cele mai importante contestații s-au referit la votarea studenților, interzicerea spoturilor televizate

⁵³ Hotărârile privind anularea înregistrării unui partid pentru încălcarea Codului Electoral urmează a fi luate de către instanța de judecată.

⁵⁴ 19 contestații au fost soluționate prin emiterea unei scrisori în loc de o decizie formală.

care nu sunt în conformitate cu cerințele tehnice, accesul listele electorale,⁵⁵ dreptul la replică și prevederile Regulamentului CEC cu privire la mass-media.

Pe 29 iulie Curtea Supremă de Justiție a anulat hotărârea Curții de Apel Chișinău în privința unei broșuri publicate de *Poșta Moldovei*. Broșura a conținut fraza „Alege nr. 1” scrisă cu roșu și a fost distribuită la fiecare gospodărie înainte de ziua alegerilor. Curtea de Apel a decis pe 28 iulie că broșura a fost o încercare subtilă de susținere a PCRM, întrucât culoarea partidului este culoarea roșie și partidul este primul pe listă în buletinul de vot.

De asemenea Curtea Supremă de Justiție a anulat două prevederi din Regulamentul CEC cu privire la mass-media. În primul caz Curtea a considerat ilegală o parte a paragrafului 9 al Regulamentului, care prevede că toate contestațiile urmează a fi depuse la instanțele de judecată. Prevederea venea în contradicție cu Codul Electoral, care a împuternicit CEC cu autoritatea de a examina astfel de contestații.

În al doilea caz Curtea a constatat că paragraful 36 al Regulamentului este în afara competenței CEC. Paragraful interzicea utilizarea imaginilor clădirilor administrative, cum ar fi Parlamentul și Președinția, personalităților istorice și din alte țări, simbolurilor altor state, organismelor internaționale, imagini cu oficialități străine și simboluri naționale ale Moldovei în materiale electorale. Curtea a argumentat că Articolul 47 alin. 1 al Codului Electoral limitează atribuțiile CEC în privința publicității electorale doar la cazurile când materialele date încalcă normele etice sau perturbază ordinea publică. Apelul a fost depus de PCRM împotriva hotărârii CEC care a dispus ca partidul să nu mai difuzeze spoturi televizate, deoarece conțineau imagini ale clădirii Parlamentului.

XI. PARTICIPAREA FEMEILOR

Majoritatea partidelor politice nu au abordat probleme legate de femei sau egalitatea de oportunități în platformele lor electorale. Femeile reprezintă în total 29,6% din numărul total de candidați, însă ele au fost în general mai puțin prezente în pozițiile de vârf pe listele de candidați. AMN și PDM nu au avut nici o femeie în primii zece candidați pe listele lor de partid. Din 101 deputați aleși în Parlament, 25 sunt femei (24,7%), puțin mai mult decât în Parlamentul anterior.

Femeile au fost bine reprezentate la nivelele inferioare ale administrației electorale, însă au fost subreprezentate în poziții de conducere la toate nivelele. Din nouă membri CEC, doar unul, vice-președintele, este femeie. Unsprezece din 35 CC au fost conduse de femei. Vice-președinții din 11 CC și secretarii din 23 CC au fost femei.

XII. PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Problemele referitoare la minoritățile naționale nu au jucat un rol proeminent în campania electorală, dar au fost incluse în controversele dintre PCRM și opoziție cu privire la probleme cum ar fi statalitatea Moldovei, identitatea națională și patriotismul. Reprezentanții minorității găgăuze și-au exprimat îngrijorarea pe parcursul campaniei preelectorale că opiniile lor nu sunt luate în considerare în capitală.

---

⁵⁵ Un ONG s-a plâns că nu a putut obține acces la listele electorale și Curtea Supremă de Justiție a decis că deoarece listele electorale conțin informații private, accesul a fost refuzat în mod legal.

Informația oficială, campania partidelor și materialele electorale au fost tipărite în limba de stat și în limba rusă. Cu toate acestea în ziua alegerilor au fost raportate un șir de cazuri când alegătorilor nu le-au fost oferite buletine în limba rusă la cererea acestora. Deși CEC nu a pus la dispoziție date oficiale privind apartenența etnică a candidaților, aparent mai multe partide au inclus reprezentanți ai minorităților naționale pe listele lor de candidați.

XIII. OBSERVATORI LOCALI ȘI INTERNAȚIONALI

Codul Electoral prevede observarea alegerilor de către un număr mare de actori, inclusiv organizații neguvernamentale internaționale și locale, reprezentanți ai guvernelor străine și persoane de încredere ale concurenților electorali. Pe lângă observatorii din partea partidelor politice CEC a acreditat în total 2.645 observatori locali și 488 internaționale.

Cel mai mare efort local de observare a alegerilor a fost întreprins de către „Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte – Coaliția 2009”. Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM), membru al Coaliției, a dislocat 62 observatori pe termen lung și 2.00 observatori pe termen scurt și a efectuat numărarea paralelă a voturilor în 1.879 secții de votare.⁵⁶

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO), o coaliție de 18 organizații civice din Europa centrală și de est și Asia centrală, a depus cerere la CEC pentru observarea alegerilor pe data de 2 iulie. Pe 22 iulie ENEMO a primit o invitație oficială. Pe 24 iulie CEC a decis să acrediteze 53 din 140 de observatori pe termen scurt ai ENEMO. În anticiparea obținerii acreditărilor rămase, ENEMO a început trimiterea observatorilor, inclusiv a celor ale căror acreditări erau în proces de lucru. Oricum, pe 27 iulie CEC a refuzat acreditarea a 87 observatori ENEMO fără a declara motivele refuzului.

În perioada 26-28 iulie ENEMO a raportat că membrii misiunii sale care nu au fost acreditați au fost supuși diferitor forme de maltratare. Unii observatori au fost ținuți pentru câteva ore în aeroport și nu li s-a permis să intre în Moldova; șeful misiunii și OTL au fost reținuți și deținuți de poliție; camerele de hoteluri ale observatorilor trimiși la Bălți și Soroca au fost forțate și observatorii au fost impuși să semneze o declarație prin care se angajau să părăsească țara în decursul a 24 ore.⁵⁷ ENEMO a declarat că în rezultatul acțiunilor autorităților moldovenești organizația a fost forțată să-și oprească activitate, deoarece nu putea garanta siguranța personalului său.

Aceste acțiuni nu sunt în conformitate cu angajamentele statelor participante ale OSCE de a saluta prezența observatorilor (internaționali și locali), de a facilita accesul acestora la procedurile electorale și de a sprijini rolul vital al organizațiilor neguvernamentale în promovarea drepturilor omului, democrației și a ordinii de drept.

---

⁵⁶ LADOM de asemenea a implementat un proiect de monitorizare a listelor electorale în circa 200 secții de votare. Rapoartele „Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte – Coaliția 2009” sunt disponibile la www.alegeliber.md.

⁵⁷ Declarația ENEMO este disponibilă la www.ndi.org/files/ENEMO_Moldova_Statement_7_29_2009_0.pdf.

XIV. OBSERVAREA VOTĂRII ȘI NUMĂRĂRII

A. VOTAREA

În ziua alegerilor circa 300 de observatori MIOA au fost trimiși să urmărească procesul de deschidere, votare și numărare. Observatorii au vizitat circa 1.000 din 1.986 secții de votare și au urmărit totalizarea rezultatelor în 35 CC. Observatorii MIOA au completat 1.444 formulare de observare.

Procesul de votare a fost evaluat drept pozitiv în 97% din secțiile de votare vizitate și în general procedurile de votare au fost respectate; cu toate acestea au fost remarcate careva neajunsuri procedurale. În 3% din secțiile de votare vizitate, CDV nu au fost reținute de BSV și în alte 3% din observări alegătorii nu au primit buletinul de vot în limba solicitată. Câteva secții de votare nu s-au deschis la timp și deseori urna pentru votarea mobilă nu era sigilată la începutul zilei alegerilor. Procesarea solicitărilor pentru urna mobilă a fost inconsistentă⁵⁸, iar votul secret nu a fost respectat întotdeauna. În special, votarea în grup sau cu familia a fost observată în 4% din secții, iar încercări de a influența alegătorii în circa 2%. Persoane neautorizate au fost prezente în 2% din secțiile de votare vizitate, iar în 6 secții de votare aceste persoane au dirijat lucrul comisiilor.

Observatorii MIOA au raportat anumite probleme legate de calitatea listelor electorale. În Soroca, Fălești, Sângerei și alte regiuni, între 5% și 20% din înregistrările în listele de alegători nu au inclus numărul de identificare al alegătorilor. Într-un șir de secții de votare, alegătorii s-au plâns că alte persoane au fost înregistrate la adresele lor. În unele cazuri aceasta a dus la contradicții cu BSV. În plus, în 18% de observări alegători individuali au fost întorși pentru că nu puteau prezenta un act de identitate valabil, confirma reședința lor în circumscripție sau au refuzat aplicarea ștampilei în fișa de însoțire a buletinului de identitate. În 6% de observări secretarul BSV nu era unica persoană care se ocupa de lista electorală suplimentară, după cum este stipulat în regulamentele CEC.

Observatorii MIOA au remarcat că în zonele rurale 3% din încăperile de votare vizitate nu erau potrivite pentru desfășurarea votării, iar 61% din secțiile de votare vizitate nu erau accesibile pentru persoanele cu dizabilități.

Observatorii sau reprezentanții partidelor au fost prezenți în 93% din secțiile de votare vizitate de către observatorii MIOA.⁵⁹ Observatorii locali au fost prezenți în 83% din secțiile de votare vizitate, în cele mai dese cazuri reprezentând LADOM (74%).

B. NUMĂRAREA

Procedurile de numărare a voturilor au fost observate în 108 secții de votare. În general numărarea a fost evaluată pozitiv în 94% din secțiile de votare observate. Observatorii MIOA au evaluat înțelegerea procedurilor de numărare de către BSV drept bună în 82% din numărările observate, deși performanța BSV a fost evaluată ca proastă sau foarte proastă în 20% de observări.

Observatorii au remarcat erori sau omiteri procedurale în 7% din observări. Acestea au cuprins nerespectarea cerințelor legale privind: (a) colectarea și depozitarea în siguranță a

⁵⁸ A se vedea secțiunea D privind contestațiile din ziua alegerilor.

⁵⁹ Observatorii din partea partidelor de la PCRM au fost prezenți în 82%, PDM în 55%, PL în 69%, AMN în 55%, PLDM în 60% și PPCD în 25% din secțiile de votare observate.

ștampilelor „VOTAT” înainte de începerea numărării (în 9% din numărările observate), (b) numărarea, anularea și sigilarea buletinelor neutilizate înainte de deschiderea urnelor de vot (5%), (c) stabilirea numărului buletinelor de vot eliberate prin numărarea semnăturilor în listele electorale (14%), (d) stabilirea numărului buletinelor de vot în urna de vot staționară înainte de numărarea buletinelor pentru fiecare concurent (14%) și (e) reconcilierea numărului buletinelor de vot din urna mobilă cu numărul persoanelor incluși în lista electorală suplimentară pentru votare cu urna mobilă (9%).

Conform observatorilor MIOA între membrii BSV au apărut controverse în privința determinării valabilității unui buletin de vot în 23% din numărări.⁶⁰ Persoane neautorizate au fost prezente la 7% de numărări observate.⁶¹ În 4 cazuri observatorii MIOA au raportat intimidarea membrilor BSV sau a observatorilor pe parcursul numărării.⁶² În plus, procesul a fost evaluat ca netransparent în 9% de cazuri. În 7% din secțiile de votare vizitate observatorii MIOA au raportat că echipele au fost obstrucționate în observare sau au fost lipsite de o privire completă asupra procesului de închidere și numărare.

În 13% din numărările observate, membrii BSV au avut probleme cu reconcilierea cifrelor din procesul-verbal cu privire la rezultate. În aproape jumătate de observări copia procesului-verbal nu a fost afișată la intrarea în secția de votare, după cum prevede legea.

C. TOTALIZAREA ȘI ANUNȚAREA REZULTATELOR PRELIMINARE

Codul Electoral și Ghidul CEC pentru BSV nu reglementează detaliat procesul de prezentare a proceselor-verbale cu privire la rezultate ale BSV și totalizarea lor de către CC.⁶³ Procedurile și aranjamentele pentru această parte a procesului pare să fie totalmente la discreția fiecărui CC.

Evaluarea generală a procesului de totalizare la CC a fost pozitivă, observatorii evaluându-l ca foarte bun sau bun în 75% de observări. Șapte CC au primit o evaluare negativă.⁶⁴ Principalele probleme raportate de observatorii MIOA au cuprins: condiții nepotrivite pentru recepționarea materialelor electorale și totalizarea rezultatelor (în șase CC); transmiterea nu a fost bine organizată (în opt CC); prezența persoanelor neautorizate (în opt CC, inclusiv un caz în CC nr. 17 din Florești, unde poliția a fost invitată să controleze fluxul de membre BSV care stăteau în rând pentru prezentarea materialelor); obstrucționarea observării (în șapte CC) și faptul că observatorii nu au putut vedea totalizarea computerizată a rezultatelor (în șapte CC).

Observatorii MIOA au observat că documentele prezentate de către birourile electorale ale secțiilor de votare au trebuit deseori schimbate din cauza unor erori matematice aparent corecte. În 11 CC a fost dispusă renumărarea în cel puțin într-un BSV.

⁶⁰ Aceasta ar fi putut să fi fost cauzat parțial de lipsa unor criterii clare și uniforme privind stabilirea valabilității unui buletin.

⁶¹ Spre exemplu, în două secții din Chișinău (nr. 1111 și 1031) și la secția de votare 10044 din Căușeni observatorii au remarcat că o persoană neautorizată dirija activitatea comisiilor sau intervenea în procesul de numărare.

⁶² Spre exemplu, în secția de votare 32023 din Ștefan Vodă, primarul era înregistrat ca observator și dirija activitatea BSV.

⁶³ Au fost stabilite doar termenele pentru prezentarea rezultatelor și anume 18 ore după închiderea secțiilor pentru transmiterea proceselor-verbale BSV la CC și 48 ore de la închiderea secțiilor pentru transmiterea proceselor-verbale privind totalizarea voturilor pe circumscripție la CEC.

⁶⁴ CC Chișinău nr. 1, CC Anenii Noi nr. 4, CC Cahul nr. 7, CC Cimișlia nr. 11, CC Dondușeni nr. 13, CC Fălești nr. 17 și CC UAT Găgăuzia nr. 36.

Sistemul electronic de transmitere a rezultatelor de la CC la CEC a funcționat bine și a oferit date privind rezultatele alegerilor pentru fiecare secție de votare. Sistemul a permis o publicare rapidă a rezultatelor preliminare și datele din peste 98% din secții de votare au fost disponibile în dimineața de după ziua alegerilor.

CEC a respectat termenul limită de 5 zile pentru elaborarea procesului-verbal cu privire la rezultatele finale și a transmis documentele la Curtea Constituțională pe 5 august. Pe 14 august Curtea Constituțională a validat rezultatele, respingând contestațiile din partea PPCD, care au solicitat renumărarea, și din partea AMN și PL, care au contestat metoda alocării mandatelor.

D. CONTESTAȚIILE DIN ZIUA ALEGERILOR

MOA OSCE/BIDDO cunoaște despre 59 contestații depuse la BSV, CC și instanțele de judecată din teritoriu în ziua alegerilor. Majoritatea contestațiilor s-au referit la afișe și materiale electorale care erau afișate în ziua alegerilor, ceea ce constituie o încălcare a Codului Electoral. De asemenea au fost depuse contestații privind includerea persoanelor decedate în listele electorale, intervenția persoanelor neautorizate în activitatea BSV și votarea cu familia.

Un șir de contestații au fost depuse la CC în privința votării cu urna mobilă. În patru cazuri, listele alegătorilor care doresc să voteze cu ajutorul urnei mobile au fost prezentate la respectivele BSV de către o Asociație a Veteranilor. Conform Codului Electoral, o astfel de cerere ar putea fi făcută de către alegător, fie la telefon, fi în scris. În trei din aceste cazuri CC a decis că prezentarea listelor de către Asociația Veteranilor din numele alegătorilor este legală și a dispus ca urna mobilă să fie trimisă la acești alegători. În al patrulea caz CC a notificat patru BSV diferite care au primit astfel de liste că această practică este una ilegală și a dispus ca cererile să nu fie satisfăcute. În alt caz administrația spitalului din Leova a prezentat la BSV respectiv o listă de 53 pacienți care doresc să voteze cu urna mobilă. BSV a votat contra trimerii urnei mobile. În urma unei contestații CC a revizuit și a anulat hotărârea BSV; cu toate acestea BSV nu a respectat dispoziția CC de a satisface această cerere.

La CEC au fost depuse trei contestații în ziua alegerilor, două din care au fost ulterior retrase. Contestația rămasă s-a referit la un alegător care a fost inclus de 52 ori în aceeași listă electorală cu numere diferite ale actului de identitate. Această contestație a fost trimisă la Procuratura Generală pentru investigare.

XV. RECOMANDĂRI

Următoarele recomandări sunt oferite pentru considerare de către autoritățile Republicii Moldova, în vederea sprijinirii desfășurării alegerilor în deplină conformitate cu angajamentele OSCE. Aceste recomandări urmează a fi citite suplimentar la recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO, în special cele cuprinse în Raportul final al MOA OSCE/BIDDO privind alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009. OSCE/BIDDO este dispus să asiste autoritățile Republicii Moldova în îmbunătățirea procesului electoral în viitor.

A. CADRUL JURIDIC

1. Ar trebui de luat în considerare efectuarea unei analize cuprinzătoare a Codului Electoral și adoptarea amendamentelor relevante în vederea eliminării inconsistențelor, ambiguităților și golurilor în prevederile legale, identificate în acest raport și în cele

anterioare, precum și în Opinia Comună a OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția a Codului Electoral. În acest sens, urmează a fi stabilit un proces consultativ inclusiv înainte de următoarele alegeri.

2. Utilitatea prevederii din Legea privind partide politice care obligă Ministerul Justiției să inițieze proceduri legale pentru suspendarea unui partid politic dacă acesta nu a participat în două alegeri parlamentare consecutive ar putea fi reexaminat.

B. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

3. Instrucțiunile adoptate de CEC privind completarea și detalierea prevederilor Codului Electoral ar trebui să fie exacte și suficient de detaliate, precum și adoptate și comunicate organelor relevante în timp oportun. Adoptarea hotărârilor în ultimul minut ar trebui evitată.
4. Adoptarea instrucțiunilor privind transmiterea materialelor și a rezultatelor de către BSV la CC și privind procedurile de totalizare la CC urmează a fi luate în considerare, pentru a asigura uniformitate.

C. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

5. Eforturile de creare a unui registru electoral electronic centralizat ar trebui intensificate. Calitatea listelor electorale ar putea fi sporite dacă în loc de numărul actului de identitate listele electorale ar conține numerele de identificare personală, care sunt unice și sunt conferite pe viață fiecărui cetățean înregistrat. Registrul electoral centralizat ar putea fi disponibil pentru alegători, ca aceștia să poată verifica înregistrările lor individuale.⁶⁵
6. Până când va fi pus în aplicare registrul electoral centralizat, CEC trebuie să asigure că toate listele electorale compilate de autoritățile locale au un format uniform și conțin toată informația necesară despre alegător, după cum este prevăzut de legislație.
7. Lista categoriilor de alegători eligibili pentru votare pe listele electorale suplimentare trebuie să fie limitat doar la alegătorii care sunt înregistrați în circumscripția respectivă, dar au fost omiși în listele electorale regulate. Votarea de către indivizi în instituții ca spitale și închisori ar trebui să urmeze prevederile pentru votare la secțiile de votare speciale. Liste electorale separate urmează a fi perfectate și procese-verbale separate urmează a fi elaborate și utilizate pentru votarea cu urna mobilă, care urmează a fi folosită exclusiv pentru alegătorii care nu pot părăsi domiciliul și care au depus cerere personal.

D. CAMPANIA ELECTORALĂ

8. Cazurile de presiune și intimidare a alegătorilor și/sau candidaților ar trebui examinate minuțios și cei responsabili ar trebui trași la răspundere. Acțiunile ferme ar putea contribui la consolidarea încrederii publice în instituțiile de stat.

---

⁶⁵ În Chișinău autoritățile locale au testat cu succes un sistem online care a permis alegătorilor să verifice datele personale din listele electorale.

E. PROCEDURILE DIN ZIUA ALEGERILOR

9. Parte componentă a campaniei de informare a alegătorilor, ar trebui luată în considerare posibilitatea tipăririi și afișării listelor candidaților de mărimea unui afiș la secțiile de votare.

F. CONTESTAȚII

10. Ar putea fi elaborate reguli procedurale pentru a clarifica cerințele legale și felul probelor necesare și acceptabile. Aceasta ar putea facilita procesul de examinare a contestațiilor și apelurilor atât de comisiile electorale, cât și de instanțele de judecată.

G. MASS-MEDIA

11. Formulările utilizate în Articolele 47 alin. 1 și Articolul 69 alin. 1 ale Codului Electoral, care cuprind termenii „încălcarea ordinii publice”, „încălcarea normelor etice”, „lezează onoarea și demnitatea”, nu sunt clar definite și ar putea fi aplicate de o manieră care ar viola dreptul persoanei la libera exprimare. După cum a fost recomandat anterior, aceste formulări ar trebui revăzute pentru a asigura că termenii sunt clar definiți.

H. OBSERVAREA ALEGERILOR

12. Motivele refuzului de a acredita observatori, locali sau internaționali, urmează să fie comunicate solicitantului în scris și în timp oportun.

ANEXĂ: REZULTATELE OFICIALE ALE ALEGERILOR

Numărul alegătorilor pe listele electorale	Numărul alegătorilor pe listele suplimentare	Numărul total de alegători	Numărul alegătorilor care au participat la votare	Numărul buletinelor valabile	Procentul prezenței la urne
2.603.158	105.223	2.708.381	1.591.757	1.581.517	58,77

Denumirea partidului	Procent de voturi valabile	Mandate
PCRM	44,69	48
PPCD	1,91	
AMN	7,35	7
PL	14,68	15
PLDM	16,57	18
PDM	12,54	13
PSD	1,86	
PEMAVE	0,41	

DESPRE OSCE/BIDDO

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) este principala instituție a OSCE care asistă statele participante „să asigure respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, să asigure ordinea de drept, să promoveze principiile democrației (...), să construiască, să consolideze și să protejeze instituțiile democratice, și să promoveze toleranța în societate” (1992, Documentul Summit-ului din Helsinki). Aceasta reprezintă dimensiunea umană a OSCE.

OSCE/BIDDO, cu sediul în Varșovia, Polonia, a fost creat ca Biroul pentru Alegeri Libere la Summit-ul din 1990 de la Paris și și-a început activitatea în mai 1991. Un an mai târziu, numele Biroului a fost schimbat încât să reflecte mandatul lărgit al biroului, care includea drepturile omului și democratizarea. La moment, BIDDO are un personal de peste 130 de persoane.

OSCE/BIDDO este organizația principală din Europa care se ocupă de **observarea alegerilor**. Ea coordonează și organizează dislocarea a mii de observatori în fiecare an pentru a determina dacă alegerile ce se desfășoară în regiunile OSCE sunt conforme cu angajamentele OSCE, standardele internaționale pentru alegeri democratice și legislația națională. Metodologia sa unică oferă o analiză minuțioasă a întregului proces electoral. Prin intermediul proiectelor de asistență, OSCE/BIDDO ajută Statele participante să-și îmbunătățească cadrul lor electoral.

Activitățile de **democratizare** întreprinse de Birou includ următoarele domenii: ordinea de drept, susținerea legislativă, migrația și libertatea de deplasare și egalitatea între femei și bărbați. În fiecare an OSCE/BIDDO implementează câteva programe de asistență specializate scopul fiind dezvoltarea structurilor democratice.

OSCE/BIDDO oferă asistență Statelor participante în respectarea obligațiilor lor de promovare și apărare a **drepturilor omului** și libertăților fundamentale în conformitate cu dimensiunea umană a angajamentelor OSCE. Acest lucru se realizează prin conlucrarea cu diferiți parteneri cu scopul promovării colaborării, consolidării capacităților și acordării expertizei în domenii tematice, printre care drepturile omului în lupta contra terorismului, intensificarea protecției drepturilor omului ale persoanelor traficate, educație și instruire în domeniul drepturilor omului, monitorizarea și raportare drepturilor omului și drepturile femeilor și securitate.

În domeniul **toleranței** și **non-discriminării**, OSCE/BIDDO oferă suport Statelor participante în fortificarea reacției lor la crimele de ură și cazurile de rasism, xenofobie, antisemitism și alte forme de intoleranță. Activitățile OSCE/BIDDO legate de toleranță și non-discriminare sunt axate pe următoarele domenii: legislație, instruire privind aplicarea legii, monitorizarea, raportarea și controlul reacțiilor la crimele și incidentele motivate de ură, la fel și activitățile educaționale de promovare a toleranței, respectului și înțelegerii reciproce.

OSCE/BIDDO oferă consultanță statelor participante cu privire la politicile ce vizează **romii și sintii**. Aceasta promovează consolidarea capacităților și crearea de rețele în cadrul comunității rome și sintii și încurajează participarea reprezentanților romi și sintii în organele de elaborare a politicilor.

Toate activitățile OSCE/BIDDO sunt întreprinse în strânsă coordonare și cooperare cu Statele participante ale OSCE, instituțiile și operațiunile în teren ale OSCE, dar și cu alte organizații internaționale.

Mai multe informații pot fi găsite pe pagina web a BIDDO (www.osce.org/odihr).